

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОСТОРОВО - КЛАСТЕРНИЙ БІЗНЕС

УДК 338.246.83

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ГРАНІТНИХ КАР'ЄРІВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПРИКЛАДІ ВАТ «ГНІВАНСЬКИЙ КАР'ЄР»

Адлер О.О., к.т.н.

Мороз М.О.

*E-mail: oksana_adler1983@ukr.net**Вінницький національний технічний університет*

В статті наведено обґрунтування конкурентоспроможності продукції сучасного підприємства як невід'ємної складової його успіху господарювання в ринкових умовах. Також проаналізовано основні підходи та методи визначення конкурентоспроможності продукції підприємства. Основна увага зосереджена на проведенні оцінки конкурентоспроможності продукції гранітних кар'єрів Вінницької області. Визначено, що основною характеристикою конкурентоспроможності продукції сучасного підприємства є її якість. Для гранітних кар'єрів у Вінницькій області встановлено основні тенденції та особливості конкурентної боротьби. Проведено оцінку та аналіз конкурентоспроможності окремих видів продукції ВАТ «Гніванський кар'єр», зокрема щебеню різних фракцій. Крім того, встановлено, що основними якісними характеристиками щебеню є його міцність, радіоактивність, лещадність та морозостійкість. В результаті відповідних розрахунків за допомогою методу інтегрального показника конкурентоспроможності визначено ВАТ «Гніванський кар'єр» основним лідером на ринку щебеню у Вінницькій області.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, якість, ціна, аналіз, розрахунок, щебінь, продукція, ринок, фактор, показник

UDC 338.246.83

EVALUATION OF THE COMPETITIVENESS OF GRANITE CARRIERS PRODUCTS OF VINNITSA REGION ON THE EXAMPLE OF VAT «HNIVANSKYIY KARIER»

Adler O.O., PhD in Engineering

Moroz M.O.

*E-mail: oksana_adler1983@ukr.net**Vinnitsia National Technical University*

The article describes the competitiveness of products of modern enterprise as an integral part of its success in economic market conditions. Also it analyzes the main approaches and methods for determining the competitiveness of enterprise. The main focus is on assessing the competitiveness of products granite carries of Vinnitsa region. It has been determined

that the main characteristic of competitive products of modern enterprise is its quality. For granite carries in the Vinnitsa region key trends and competitive features have been revealed. The estimation and analysis of the competitiveness of certain products of «Gnivanskyu career» including gravel of different factions has been conducted. In addition, it has been found that the main quality characteristics of gravel are its durability, radioactivity flakiness and frost resistance. As a result, the corresponding calculations using the method of integral index of competitiveness «Gnivanskyu career» has been defined as a market leader in the Vinnitsa region.

Key words: competitiveness, enterprise, quality, price, analysis, calculation, gravel, produce, market factor index.

Актуальність проблеми. Конкурентоспроможність продукції є невід'ємною складовою успіху функціонування будь-якого підприємства в ринкових умовах господарювання. Сьогодні ринки насичені різноманітною продукцією вітчизняних та закордонних виробників, які змагаються між собою і прагнуть привернути споживача за рахунок покращення споживчих показників своєї продукції та зниження собівартості її виготовлення.

Складність утримання своїх позицій на ринку та розширення кола споживачів власної продукції полягає у постійних змінах ринку, нестабільності економічних умов господарювання та підвищенням потреб споживачів. Тому покращення конкурентоспроможності продукції будь-якого підприємства повинно бути ключовим напрямком його діяльності, що потребує систематичних досліджень ринку, моніторингу своїх позицій та позицій конкурентів, встановлення рівня конкурентоспроможності власної продукції та розробки програми з розширення її конкурентних переваг.

Проблеми аналізу та оцінки конкурентоспроможності продукції підприємств обумовлені різноманітністю підходів до оцінки конкурентоспроможності, великою кількістю методів аналізу та особливостями конкретних галузей господарювання.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблема аналізу та підвищення конкурентоспроможності продукції присвячені теоретичні та практичні роботи багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Особливої уваги заслуговують праці Р. Фатхудінова, М. Портера, Дж. Стрікланда, Г.Л. Азоев, Г.Я. Білякова, А.Ю. Юданова, К.І. Антонюка, Д. Траута, О.В. Зозульов, Н.В. Куденка та інших [1-9].

Різнманітність підходів та методів, запропонованих авторами, дозволяє проводити оцінювання конкурентоспроможності продукції за допомогою найзручнішого та найбільш об'єктивного інструментарію, котрий може бути застосований в конкретних умовах ринку. Крім того,

необхідною умовою об'єктивності оцінювання є врахування особливостей галузі та продукції підприємства.

Аналіз відомих підходів до визначення конкурентоспроможності продукції дав змогу встановити, що забезпечення внутрішніх та закордонних ринків конкурентоспроможною продукцією неможливе без забезпечення відповідного рівня її якості з мінімальними витратами на виробництво. Якість продукції можна вважати головним показником її конкурентоспроможності. Розширення потреб споживачів вимагає постійного підвищення якості продукції, без чого є неможливим досягнення та підтримка ефективної економічної діяльності [1, 8].

Метою роботи є аналіз основних складових конкурентоспроможності продукції гранітних кар'єрів Вінницької області із врахуванням якісного підходу оцінки конкурентоспроможності, а також визначення конкурентоспроможності продукції, зокрема, ВАТ «Гніванський кар'єр».

Викладення основного матеріалу дослідження. Продукція гранітних кар'єрів користується високим рівнем попиту на внутрішніх та закордонних ринках. Основним споживачами продукції є заводи залізобетонних конструкцій, виробники товарного бетону, організації, які займаються будівництвом та обслуговування автодоріг, будівельні компанії тощо. Представниками даної продукції на ринку пропонується широкий асортимент різноманітних товарів від високоякісного гранітного щебеню до складних архітектурно-будівельних виробів із граніту.

Проте, основною вихідною продукцією діяльності гранітних кар'єрів є щебінь.

Щебінь – неорганічний, зернистий, сипучий матеріал із зернами величиною більше 5 мм (згідно європейських стандартів більше 3 мм), що отримується дробленням гірських порід, гравію і валунів підприємствами з переробки руд і неметалічних копалин інших галузей промисловості і подальшим відсіюванням продуктів дроблення. Решта видів продукції гранітних кар'єрів виготовляється на основі виробленого щебеню або матеріалів, отриманих супутнім шляхом при отриманні щебеню [11].

В зв'язку з цим, оцінку та аналіз конкурентоспроможності підприємств гірничодобувної галузі доцільно проводити за показниками конкурентоспроможності основної продукції – щебеню.

Особливості конкурентної боротьби на ринку щебеню України полягають у наступному [10]:

1. Основні запаси гранітного щебеню зосереджені лише у Житомирській області;
2. Швидкі темпи росту ринку нерудних матеріалів.

3. Велика кількість гранітних кар'єрів на території України (близько 300).

4. Виробництво щебеню носить виражений сезонний характер.

5. Зниження цін на щебінь, що експортується, в середньому на 20% на рік.

Вінницька область за обсягами виробництва щебеню в Україні займає четверте місце. Конкурентна боротьба на ринку продукції гранітних кар'єрів у Вінницькій області загострюється досить великою кількістю підприємств даної галузі, що пропонують на ринку щебінь, відсів, бутовий камінь та граніт. Серед основних конкурентів на ринку досить стійких позицій займають ВАТ «Гніванський кар'єр», ПКВП Укрпостач, ВАТ Вінницьке кар'єроуправління, ВАТ «Сабарівський кар'єр», ВАТ «Жежелівський кар'єр», Погребищенське кар'єроуправління, ВАТ «Іванівський спецкар'єр», ПАТ «Іллінецький спецкар'єр», ПАТ «Самчинецький завод щебеню», ВАТ «Полівський гранітний кар'єр», ВАТ «Могилів-Подільський кар'єр», ВАТ «Демидівський кар'єр», ПАТ «Стрижавський кар'єр».

Споживачами продукції зазначених підприємств є вітчизняні та закордонні підприємства. Щебінь та відсів експортуються в Росію, Білорусію, Польщу, Румунія, Туреччина, Словаччина, Молдова, деякі країни Балтики. Зрозуміло, що пропонується на ринках продукція повинна задовольняти споживачів за усіма показниками, відповідати стандартам та міжнародним вимогам.

Як вже зазначалось, основним показником конкурентоспроможності продукції є її якість [1, 8].

Особливість оцінки якісних показників щебеню полягає в тому, що якість продукції гранітних кар'єрів (відкритих кар'єрів) лише в незначній мірі залежить від обладнання, яке використовується на цих підприємствах, оскільки головні якості, наприклад, щебеню (міцність, лещадність, морозостійкість та радіоактивність), обумовлені природними параметрами видобутого каменю, а не технікою і технологією його переробки. Тому, головною умовою виробництва якісного щебеню залишається вибір відповідного родовища будівельного каменю чи окремого його ділянки.

Серед основних якісних характеристик щебеню, за якими доцільно проводити оцінювання його конкурентоспроможності, варто виділити наступні:

- лещадність – одна з найважливіших характеристик якості щебеню, чим менша лещадність в кінцевому продукті, тим якіснішим вважається щебінь. Наявність в щебені зерен голчастої та пластинчастої форм призводить до

збільшення пустот в будівельній суміші. Це в свою чергу призводить до збільшення витрат в'язучого компонента;

- радіоактивність – одна з найважливіших характеристик, що впливають на якість щебеню, який використовується в будівництві. Якість щебеню повинна бути підтверджена відповідними санітарно-епідеміологічними висновками та сертифікатами;

- морозостійкість – характеризується кількістю циклів заморожування та відтаювання. Оцінювання морозостійкості відбувається за кількістю циклів насичення в сірчаній кислоті та висушування;

- міцність – характеризується границею міцності гірської породи, дрібністю щебеню під час стискування і зношуванням в барабані. Ці показники імітують опір щебеню як матеріалу під дією транспортних засобів і механічної дії під час будівництва.

Нормування зазначених показників якості щебеню в Україні відбувається згідно ГОСТу України ДСТУ Б В.2.7.-34-2001 [11].

Варто зазначити, що зерновий склад щебеню, відповідний вказаним стандартам, витримується на всіх щебневих заводах так званої «старої» будівлі. Це можна пояснити тим, що зерновий склад одержуваного щебеню залежить безпосередньо від площі грохочення, а старі, побудовані в радянський період, заводи в основному оснащені достатньою кількістю грохотів і мають не тільки основне, але часто і контрольне грохочення. Багато сучасних, нових заводів, що використовують закордонне мобільне і напівстаціонарних обладнання не можуть забезпечити відповідні показники якості щебеню через економію площ грохочення, особливо на останній стадії дроблення, що пов'язане з прагненнями знизити вартість придбання комплексу, а відповідно й собівартості продукції, що за допомогою нього виготовляється.

Аналіз показників фінансової діяльності вищезазначених підприємств на ринку продукції гранітних кар'єрів Вінницької області дає підстави найпотужнішим конкурентом вважати ВАТ «Гніванський кар'єр». Проте, позитивні тенденції основних показників діяльності підприємства не завжди є свідченням якості його продукції, а отже й конкурентоспроможності.

Аналіз основних показників конкурентоспроможності щебеню проводитимемо за допомогою оцінки інтегрального показника конкурентоспроможності. Суть методу полягає в розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності, який враховує порівняння технічних (якісних) та економічних (вартісних) показників продукції з аналогічною продукцією конкурентів або еталонною продукцією, параметри якої зазначені у відповідних державних і міжнародних стандартах та вимогах [7, 9].

Обґрунтованість порівняння технічних (якісних) показників продукції ВАТ «Гніванський кар'єр» із вимогами ДСТУ Б В.2.7.34-2001 під час розрахунків пояснюється тим, що усі підприємства даної галузі повинні виготовляти продукцію із показниками не нижчими від вимог встановлених стандартів. Тому є зміст перевірити та проаналізувати відповідність якісних показників щебеню вимогами ДСТУ Б В.2.7.34-2001 [11].

Стосовно економічних (вартісних) показників, то доцільно провести порівняння ціни та собівартості щебеню ВАТ «Гніванський кар'єр» із величинами, що відповідають усередненій ціні та собівартості однієї тони щебеню по галузі у Вінницькій області.

В таблиці 1 наведено основні технічні (якісні) та економічні (вартісні) характеристики щебеню ВАТ «Гніванський кар'єр».

Таблиця 1. Основні технічні (якісні) та економічні (вартісні) характеристики щебеню ВАТ «Гніванський кар'єр»

№ пп	Показники	Продукція підприємства		Коефіцієнт вагомості показника
		ВАТ «Гніванський кар'єр»	Вимоги згідно ДСТУ Б В.2.7.34-2001	
Технічні (якісні)				
1	Міцність	800	800	0,25
2	Лещадність, %	12%	15%	0,25
3	Радіоактивність	320	370	0,25
4	Морозостійкість	300	300	0,25
Економічні (вартісні)				
5	Ціна, грн./т	90	123	-
6	Собівартість, грн./т	70	102	-

Примітка: Морозостійкість виражена кількістю циклів безпосереднього заморожування [11]

Одиничний показник якості щебеню ВАТ «Гніванський кар'єр» за міцністю розраховується як:

$$I_1 = \frac{800}{800} = 1. \quad (1)$$

Міцність щебеню, що випускається ВАТ «Гніванський кар'єр» відповідає вимогам, встановленим ДСТУ Б В.2.7.34-2001 (марка щебеню за міцністю 800), згідно якого щебінь такої міцності може бути використаний не лише для будівельних робіт та виготовлення залізобетонних конструкцій, а також для дорожнього покриття.

Одиничний показник якості щебеню за лещадністю:

$$I_2 = \frac{15}{12} = 1,25. \quad (2)$$

Таке значення одиничного показника за лещадністю свідчить про те, що у загальній масі цього щебеню зерен голчастої форми на 25% менше, ніж вимагає стандарт. Щебінь відноситься до II групи за лещадністю –

«кубоподібний». Тобто, використання такого щебеню для різних виробів є запорукою підвищеної їх якості.

Одиничний показник якості за радіоактивністю дає можливість стверджувати про зменшений вміст радіоактивних включень на 15,6% (згідно лабораторних досліджень), що свідчить про віднесення даного щебеню до I групи за радіоактивністю, а також безпечність використання даного матеріалу в побутовому будівництві:

$$I_3 = \frac{370}{320} = 1,156. \quad (3)$$

За морозостійкістю щебінь ВАТ «Гніванський кар'єр» відповідає вимогам стандарту для марки щебеню за морозостійкістю F300, яка є найпоширенішою у використанні.

$$I_4 = \frac{300}{300} = 1. \quad (4)$$

Аналіз економічних (вартісних) показників доцільно оцінити за величиною прибутку, який отримує підприємство із продажу однієї тони щебеню:

$$I_{ex} = \frac{90 - 70}{123 - 102} = 0,92. \quad (5)$$

Це означає, що величина прибутку, яка закладена в ціну однієї тони щебеню ВАТ «Гніванський кар'єр» на 8% нижча ніж в середньому по області, а це в свою чергу свідчить про підвищення економічної вигоди для споживача. Варто зауважити, що нижчий рівень собівартості виробництва однієї тони щебеню на даному підприємстві обумовлений використанням високо-ефективного обладнання старих зразків. Такий підхід забезпечує виготовлення необхідної кількості щебеню при забезпеченні основних його показників якості.

Розрахуємо інтегральний показник конкурентоспроможності щебеню ВАТ «Гніванський кар'єр»:

$$I = \frac{1 \cdot 0,25 + 1,25 \cdot 0,25 + 1,156 \cdot 0,25 + 1 \cdot 0,25}{0},92 = 1,21. \quad (6)$$

Дані розрахунки свідчать про те, що конкурентоспроможність щебеню ВАТ «Гніванський кар'єр» є на 21% вищою від щебеню основних учасників даного ринку, що обумовлено наявністю конкретних обґрунтованих конкурентних переваг даного підприємства.

Висновки. Отже, конкурентоспроможна продукція підприємства є основною запорукою успіху будь-якого підприємства на ринку. Основним проявом конкурентоспроможної продукції на ринку є високий рівень її якості. На ринку продукції гранітних кар'єрів найбільшим попитом користується щебінь. Тому, рівень конкурентоспроможності щебеню можна вважати

визначальним при аналізі конкурентоспроможності продукції гірничодобувного підприємства загалом. Найзручнішим методом для оцінки конкурентоспроможності щебеню є метод розрахунку інтегрального показника конкуренто-спроможності. За результатами розрахунків можна зробити висновок про те, що основним лідером за конкурентними перевагами на ринку щебеню у Вінницькій області є ВАТ «Гніванський кар'єр».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Портер М. Є. Міжнародна конкуренція / Портер М. Є. – М. : Міжнародні стосунки, 2000 – 610 с. – ISBN 5-8459-0794-2.
2. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Азоев Г.Л. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2002. – 356 с. – ISBN 5-85873-009-4.
3. Ансофф И. Стратегическое управление / Ансофф И., Евенко Л. И. – М. : Экономика, 1999. – 416 с. – ISBN 5-314-00105-5.
4. Балабанова Л. В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємств / Балабанова Л. В., Холод В. В. – К. : ВД Професіонал, 2006. – 154 с. – ISBN 966-370-023-8.
5. Буркинский Б. В. Конкурентоспособность продукции и предприятия / Буркинский Б.В., Лазарева Е.В. – Одесса. : ИПРЗЗИНАН Украины, 2002. – 132 с. – ISBN 966-02-2593-8.
6. Журило І. В. Конкурентоспроможність нової продукції промислово-виробничого призначення: теоретичні аспекти, методика прогнозування та забезпечення / Журило І.В. Монографія. – Кіровоград, ПВД «Мавік», 2007. – 186 с.
7. Фатхудинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Фатхудинов Р.А. – М. : ИНФРА-М, 2000. – ISBN 5-16-000313-4.
8. Портер М. Конкуренция / Портер М., Майкл Э.– М. : Издат. дом «Вильямс», 2001. – ISBN 5-8459-0794-2.
9. McArthur, J. W. The Growth Competitiveness Index: Measuring Technological Advancement and the Stages of Development / McArthur, J. W. and J. D. Sachs. In The Global Competitiveness Report 2001–2002. New York: Oxford University Press for the World Economic Forum.
10. Ринок щебеню України [Електронний ресурс] / Маркетингове агентство. Електрон. дані. – Навігатор. Череповець. 2011. – 56 с. – Режим доступу: http://marketing-navigator.biz/sites/default/files/rynok_shebnja_ukrainy_demo_1.pdf
11. Щебінь із гірських порід і відходів сухого магнітного збагачення залізних кварцитів гірсько-збагачувальних комбінатів та родовищ України. Технічні умови. ДСТУ Б В.2.7-34-95. – [Чинний від 2001-10-31]. – К. Держбуд України, 2001. – 45 с. – (Державні стандарти України).